

იდეალი თუ პოლიტიკა?

ჩვენ გვაწერენ ისეთ აზრებს, რომელსაც ჩვენ შემეცნებაში ადგილი არ უნდა ჰქონდეს. „სახალხო გაზეთი“ მესამედ იმეორებს იმ აზრს, ვითომც „კლდეს“ ჰგონია, რომ ბურჟუაზიული იდეალი ერის იდეალად უნდა იქცეს. ჩვენ ასეთი აზრი არასოდეს არ გამოგვითქვამს, რადგანაც არსებითად ამისთანა რამ გაუგებრობად მიგვაჩნია. „სახალხო გაზეთი“ მხოლოდ გრძნობს ამ გაუგებრობას, მაგრამ ვერა ხსნის, ამიტომ ჩვენი ვალია, ერთხელ და სამუდამოდ რომ თავიდან ავიცილინოთ ეს ბრალდება, უფრო მეტი ვსთქვათ იმაზედ, რასაც „სახალხო გაზეთი“ სწერს ერის იდეალებზედ.

ერის იდეალებზედ ლაპარაკი საზოგადოთ გაუგებრობაა. იდეალი ერთგვარი სავალდებულო და გარკვეული შეგნებაა. ვისაც იდეალი აქვს—იმას მოქმედების გეგმაცა აქვს. შეიძლება განა ითქვას, რომ ერს, როგორც მრავალფეროვან ელემენტთა რთულ კრებულს, რამე იდეალი აქვს? შესაძლებელია განა ითქვას, რომ ესა და ეს ერი ამა და ამ იდეალისაკენ ისწრაფვის? თამამად შეიძლება ითქვას რომ არა! ერი, როგორც რთული სოციალური ორგანიზმი მარტო სოციალურ დინამიკას ემორჩილება. მას ერთადერთი ნიჭი აქვს, ნიჭი განვითარებისა. საითკენ მიდის ეს განვითარება? მხოლოდ წინ! და ეს „წინ“ იდეალი არ არის, ესე იგი გამორკვეული რამ. ერს, როგორც რთულ სოციალურ ორგანიზმს, რომელიც მუდამ განვითარების პროცესში იმყოფება, იდეალი რომ ჰქონდეს, მაშინ წინა საუკუნოებს უნდა სკოდნოდათ, რა მოხდებოდა შემდეგ საუკუნოებში. მაგრამ ეს ასე არ არის. ახალ ვითარებას ჩვენ მხოლოდ მაშინ ვეცნობით, როცა იგი წარმოიშვება ხოლმე—მანამდისინ კი იგი ჩვენთვის უცნობია. მაშ რაგორ ხდება საზოგადოებრივი განვითარება თუ მისი განვითარება უიდეალოა—გვეტყვიან ჩვენ? ასეთი დასკვნა შეცდომა იქნებოდა. ჩვენ ვლაპარაკობთ არა იმ ზედმოქმედებაზედ საზოგადოთ იდეალებსა და ერს შორის, რომელიც მართლა არსებობს, არამედ იმ წინად განზრახულ და აბსოლუტურ იდეალებზედ, რომელსაც უდებენ საფუძვლად ერის განვითარებას ზოგიერთები. ერის იდეალებზედ ლაპარაკი იმიტომ

ვერ უძლებს კრიტიკას, რომ იდეალი—როგორც ჭეშმარიტება ერს ერთი უნდა ჰქონდეს, ნამდვილად კი სხვა და სხვა ინდივიდებს და სხვა და სხვა კლასებს, რომლებიც შეადგენენ ერს სხვა და სხვა იდეალები აქვთ. ეს იდეალები მხროვნებთ მანეთს ებრძვიან და თუ ვერა სპობენ ერთმანეთს, მხოლოდ იმიტომ, რომ ამ ბრძოლაში იდეალები იმ ლურსმნებს გვანან, რომლებიც მით უფრო ღრმად ერკობიან, რამდენიც უფრო მეტს ურტყამენ მათ. ამით აიხსნება სხვათაშორის ბატონობა ერთსა და იმავე დროს ძველის და ახლის შეგნებისა.

მაშ რაზედ ვლაპარაკობთ ჩვენ, ან, რაც უფრო უკეთესია, რა აქვს ერს, თუ მას იდეალი არა აქვს? საქმეც ეს არის! ერს პოლიტიკა აქვს. თანამედროვე ერთა ვითარება ისეთია, რომ მათი პოლიტიკა ბურჟუაზიულია და ეს ბურჟუაზიული პოლიტიკა იმავე დროს ეროვნულია. ამიტომაც ჩვენ ვლაპარაკობთ ბურჟუაზიულ პოლიტიკაზედ და არა ბურჟუაზიულ იდეალებზედ. მაგრამ როგორ ხდება, რომ იმ დროს როცა ერთი ეროვნული იდეალი არ არსებობს, ერთი ეროვნული პოლიტიკა არსებობს?! აქ გასაოცარი არაფერია. ყოველთვის და ყველგან პოლიტიკა გაბატონებულ კლასის ხელშია, და სწორედ ეს გაბატონებული კლასის პოლიტიკაა იმის მაჩვენებელი, რომ ერის ცხოვრებაში არსებობს მხოლოდ მეუფება ინტერესებისა და არა იდეალი. ბურჟუაზიის პოლიტიკა იმიტომ არის იმავე დროს ეროვნული პოლიტიკაც, რომ ამ პოლიტიკას ბურჟუაზია ყველასთვის სავალდებულოდ ხდის. იგია ფაქტიური ბატონ-პატრონი მდგომარეობისა, იგი სწერს კანონებს, მას აქვს ძალა დაიცვას ეს მდგომარეობა და ამას შედეგად ის მოსდევს, რომ რაც უნდა არ ეთანხმებოდნენ ამ პოლიტიკას სხვა და სხვა ინდივიდები, სხვა და სხვა კლასები—ასრულებით მაინც ასრულებენ, წინააღმდეგ შემთხვევაში საქმე რევოლიუციასთან გვაქვს, როცა არავითარი პოლიტიკა ესე იგი ბატონობა განსაზღვრულ კლასისა არ არსებობს.

როგორია ახლა ვითარება საქართველოსი? როგორია მისი პოლიტიკა, ვის ეკუთვნის გეგმონია? „წმინდაა და მტკიცე ის დროშა, რომელიც ჩვენ ავიღეთ ხელში და რომელიც მხოლოდ ერთი გაუძღვება ქართველ ხალხს აღორძინებისა და განახლებისაკენ“, ამბობს „სახალხო გაზეთი“. რანაირია ეს დროშა? - სოციალისტური! რანაირია ქართველი ხალხი—ყოველწოდებრივი, და იმ დროს, როცა საქართველოს გლეხობა პირველად ეკიდება

კერძო საკუთრებას, როცა მისი ახალგაზრდა ბურჟუაზია პირველად იჩენს თავს, და, როცა თვით თავად-აზნაურობაც იძულებულია უარპყოს არსებული წესები და ახალს დონეზედ წარმართოს, თანამედროვე ვითარებას შეუფარდოს თავისი ვითარება, ერთის სიტყვით, როცა მთელი ახალგაზრდა ბურჟუაზიული საქართველო პირველად განიცდის თავის „მაჭრობის თვეს“, ამ დროს გამოდის „სახალხო გაზეთი“ და მთელ ასეთ საქართველოს, ასეთ ქართველ ხალხს თავის სოციალისტურ კალთას აფარებს, მე წაიყვან ასეთ საქართველოს განათლებასა და აღორძინებისაკენო. განა ასეთია ფედერალისტების პროგრამა, განა ასეთია სოციალიზმი?!

ძალიან კარგი თუ ასეთია! ჩვენც ასეთ პროგრამას ვეძებთ, მაგრამ დაიცავით მაშინ კერძო საკუთრება ამ გლეხებისა, უხელმძღვანელებ ქართველ ახალგაზრდა ბურჟუაზიას, ეცადეთ გადმოხაროთ არხაიული თავად-აზნაურობა ახალის ვითარებისაკენ, გახსენით ბანკები, სავაჭროები, დააარსეთ გლეხთა კავშირები, ბურჟუაზიული დაწესებულებანი და დაიცავით მათი ინტერესები, რადგანაც ეროვნული პოლიტიკა მარტო ეროვნულ უფლებების დაცვა არ არის. ეროვნული პოლიტიკა ძალიან ხშირად იმ კლასის ინტერესების დაცვაა, რომელსაც ეკუთვნის ფაქტიურად საქართველო, თავის მიწა წყლით, თავის ვაჭრობით, თავის წარმოებით. და ეს უნდა ჩაიდინოთ იმიტომ, რომ არ შეიძლება დაიცვათ ცარიელი საქართველო და არ დაიცვათ თვით ქართველები, არ დაიცვათ ის ინტერესები, რომელიც აქვთ ამ ქართველებს.

მაგრამ საქმეც ის არის რომ ამ ს ჩადენა ამ ჯგუფს არ შეუძლიან, არ შეუძლიან პროგრამულად მაინც, რადგანაც ეს პროგრამა სოციალისტურია. სოციალიზმი კი მოითხოვს ქართველ ახალგაზრდა ბურჟუაზიის წიაღშივე დარბევას, გლეხთა კომმუნალურ მიწად-მფლობელობას და არა კერძო საკუთრებას, პროფესიონალურ ორგანიზაციების დაარსებას და არა ბანკებისა, პარტიულ საწვრიშალო დუქნების გახსნას და არა დიდ სავაჭრო სახლებს. შეუძლიან ასეთ პროგრამას ქართველი ხალხი განახლებისა და აღორძინებისაკენ წაიყვანოს? ჩვენ განვიცდით ყველაზედ უდიდეს, ყველაზედ საინტერესო ხანას, რომელიც კი ჰქონია საქართველოს მრავალ ხნის წარსულში. ეს არის ხანა საწარმოვო ძალთა და ტექნიკის განვითარებისა, ეს არის ხანა სიმდიდრის დაგროვებისა, ურომლისოდ კულტურ-

რას არავითარი წონა არა აქვს, ასეთ ხანას ქართველობა შეხვდა დასვენებულის ძალით, ისტორიულად შემუშავებულ უნარით, ქარსა და ცეცხლში გამოვლილი. ყველა ეს იმის მაჩვენებელია, რომ გამარჯვება მისი უზრუნველყოფილია, იგი ვეჭმნის თავის მომავალს. საჭიროა მხოლოდ მისი ნორმალური პირობები. ჩვენ არა ვეჭმით ამ პირობებს, თვით ცხოვრება ჰქმნის მას, მაგრამ ჩვენი მოვალეობაა ვსთქვათ ერთი სიტყვა: სოციალიზმი კი არ წაიყვანს მას ამ გზით, მას წაიყვანს ბურჟუაზია.

და ეს იქნება არა ბურჟუაზიული იდეალი, არამედ ბურჟუაზიული პოლიტიკა საქართველოსი.

ა-ი.

სომეხ-ქართველთა ურთიერთობა *)

ბურჟუაზია თავისი დანიშნულებით, თავისი საბოლოო იდეალებით არ არის მოწოდებული ეროვნული იდეალის მატარებლად. ბურჟუაზია, როგორც ასეთი, მხოლოდ იმდენადაა ეროვნული, ეროვნული ინტერესები მას, როგორც კლასს, მხოლოდ იმდენად იზიდავს, რამდენადაც, ეს ერი მის ინტერესებისათვის გამოდგება, მაგრამ არის ხოლმე ისეთი მომენტები, როდესაც იგი დაინტერესებულია თავისი ერის ღონეში, კეთილდღეობაში. ეს უმეტეს ნაწილად მაშინ ხდება, როდესაც ბურჟუაზია ჯერ კიდევ ახალგაზრდაა, როდესაც მას არ ძალუძს მარტომ გააფართოვოს თავისი მოქმედების ფარგალი, როდესაც მისი ნაბიჯები ჯერ კიდევ გაუბედავია და სანადიროდ გასვლას შორს ვერა ჰხედავს; იგი უფრო შინაობაში, შინაურ ბაზარზე ასაღებს თავის ნაწარმოებს, აქ გამოდის სამოქმედოთ.

სომხის ბურჟუაზია, თუმცა იგი ქართულ ბურჟუაზიაზე გაცილებით ძლიერია, მაგრამ ეს ჯერ კიდევ არ მოასწავებს მისს ძლიერებას ობიექტიურად, იგი ჯერ კიდევ არ მისულა იმ წერტილამდე, როდესაც მისთვის სულერთი იქნება სად მოუხდება წარმოება, ვის ერს გაფუჭვის. იგი ჯერ კიდევ დაინტერესებულია, (და მით უფრო დაინტერესებულია, რამდენადაც ქართველი ერი ეჩვევა თავისი ინტერესების შეგნებას და დაც-

*) იხ. „კლდე“ № 7.

ვას), რომ მისი პოზიცია უოველმხრით გამაგრებული იყოს; იგი დაინტერესებულია თავის კაპიტალის დასაყრდნობად მშობლიური ნიადაგი ჰქონდეს; იგი დაინტერესებულია თავისი მშობრავი კაპიტალი ერთი მხრით, დედამიწაზედაც მტკიცედ ეყრდნობოდეს, იგი დაინტერესებულია, ასე თუ ისე, არსებობდეს განსაზღვრული ტერიტორია, მისი ერთ დასახლებული, რომ ჰყავდეს განსაზღვრული მომხმარებელი ელემენტი, თა აი აქ ერთდება სომხის ბურჟუაზიისა და სომხის დემოკრატიის, გლეხობის გზები. სომხის გლეხობას. მიწად მოქმედ კლასს, რომელიც საქართველოს ტერიტორიაზე მოდის ასე შეუჩერებლივ, ესაჭიროება მიწა, მეორე მხრით, როგორც დავინახე, ბურჟუაზიაც დაინტერესებულია ტერიტორიის შექმნაში და, მაშასადამე იგი ამ მხრით ნაციონალურ ინტერესებს ემსახურება, როდესაც ასე დაუინებით იძენს ჩვენს მიწებს. *)

როდესაც რომელიმე ერთი ითქვიფება სხვა ერთში, ჰკარგავს თავის სახეს, ეს შეიძლება მოხდეს ან მისი კულტურული სისუსტით მეორესთან შედარებით, ან მცირედი რიცხვით, რომ მტერის სიმრავლეში ჩაიხრჩოს, და ან ერთმა ერთმა მეორე ცეცხლითა და მახვილით გაანადგუროს. ახლობელ პერსპექტივაში არა სჩანს თოფ-იარაღით ჩვენს წინააღმდეგ მტერი და ამ მხრით საფრთხე არ მოგველის, მაგრამ ჩვენ რიცხვით იმდენად უმნიშვნელონი ვართ, რომ თუ მეზობელ მეტოქე ერთა კულტურულ ძალას ჩვენი კულტურული ძალა არ ამოუყენეთ და ბრძოლის ველზე იმავე კულტურული იარაღით აღჭურვილნი არ გამოვედით, ჩვენი ეროვნული საქმე უკუღმა დაიწყებს სვლას.

როგორც ზემოთაც მოვიხსენიეთ, სომხობა არ

*) ბურჟუაზია ხშირად, აღმართავს ხელმე დროშას და სათვალთმეტოზედ „ეროვნულ ინტერესებს“ დააწერს, მაგრამ ვერ კიდევ მე-70-ე წლებში მახაილავსკის შეურყეველ სოციალდემოკრატულ კანონად მიანხდა, რომ ვინც ემსახურება „საერთოდ“ ეროვნულ, ხანაიანადურ ინტერესებს, იგი ემსახურება ეროვნულ შარამადის ზედა ნაწილს ერის უმრავლესობის წინააღმდეგ და მხოლოდ ის არის ნამდვილი ეროვნული ინტერესების დამცველი, რამედიც „ერის მშრომელი ხალხის“ ინტერესებს ემსახურება. ეს ხომ ასეა და ჩვენ კიდევ ვამბობთ, რომ „სომხის გლეხობისა და სომხის ბურჟუაზიის“ ინტერესები ამ განსაზღვრულ მომენტში შემოხვევით ერთდება. ს. დ.

გაითქვიფა ქართველობაში, რადგანაც იგი საქმაოდ კულტუროსანი ერია, რომ თავისი სახე შეიჩინოს და თავისი ერთი თანდათან გააძლიეროს, მაგრამ კულტურას და ისიც უცხო ნიადაგზე, უფრო უფრო შექმნის, ვერც შეინახავს არსებულსა და მტკიცე პრიციცივანი ჯგუფი, მაგალითად, სომხის ბურჟუაზია და აუცილებლად საქიროა მათთვის გამრავლება. თუ ფიზიოლოგიური გამრავლება ერთიანად არ არის მათ ხელში, პოლიტიკური ზომები ხომ მათ ხელშია და ეკონომიური ძალაც მოეძვეათ და აი კიდევაც, დღითი დღე იზრდება ქართულ ტერიტორიაზე სომეხთა ახალშენები. სომხის ბურჟუაზია, რომ ამ საქმეს მარტოდ-მარტო აწარმოებდეს, მარტო სომხის ბურჟუაზია რომ იყოს დაინტერესებული ნაციონალურ ტერიტორიის შექმნაში, ეს პოლიტიკა სომხის გლეხობისთვისაც რომ არ იყოს სასარგებლო და მაშასადამე სასურველი, რომ მასაც არ უნდოდეს მიწა, მაშინ მანთაშოვების პოლიტიკა, მათი მიწის მფლობელობა სრულიადაც არ იქნებოდა ქართველებისათვის ასე სახიფათო. მართლადაც, მანთაშოვები თავიანთ მიწებს ჯიბეში ხომ არ ჩაიდებენ, ან ოსმალეთში ხომ ვერ გაგზავნიან?! ბურჟუაზიას არ უყვარს „მკვდარი კაპიტალი“, იგი ამ მიწას უთუოდ დაამუშავებდა; რომ დანახარჯი აენახლაურებია, იძულებული იქნებოდა ინტენსიური მეურნეობა ეწარმოებინა და ქართულ ტერიტორიაზე სომხის და თუნდ სხვა ერის (სოფლის) მუშა რომ არ ყოფილიყო, ისევ ეს ქართველი გლეხი მოიკალათებდა ამ მიწაზე, ან როგორც მოიჯარადრე, ან როგორც სოფლის მუშა და ისარგებლებდა იმდენად რამდენადაც შეუძლიან ისარგებლოს მიწის მუშამ ამ კაპიტალისტურ წესწყობილებაში, კერძო საკუთრების სამეფოში, როდესაც თითონ მოკლებულია ამ საკუთრებას. მაშინ კიდევ ბრძოლა მხოლოდ ერთ ფრონტზე იქნებოდა ე. ი. ორი კლასი დაუპირდაპირდებოდა ერთმანეთს: ბურჟუაზია, ან ლატიფუნდიების პატრონი ერთი მხრით და მუშა, მშრომელი ხალხი მეორეს მხრით, მაგრამ ახლა ამ განწყობილებას ეროვნული ელფერიც ეძლევა და ორი ერის დემოკრატია, გლეხობა, მიწის მომუშავენი დგანან მოწინააღმდეგე ბანაკებში.

აღამიანთა საზოგადოებაში ბრძოლა არსებობისათვის არ სწარმოებს ისეთივე თავდაუპოვრელი და შეუმცნებელ - აუცილებელი თავგანწირვით, როგორც სხვა ცხოველთა საზოგადოებაში. მართალია, ეს ბრძოლა აქაც არსებობს, მაგრამ მას ასუსტებს

და ეთიკის სხივებით აფერადებს ადამიანში ჩანერგილი გრძნობა სოლიდარობისა, რომელიც თანაგრძნობის სარგებლობის (сочувственный опыт) შეგნებით გამტკიცებულია. თუ საზოგადოებრივი განვითარებაში, თუ ინდივიდი საზოგადოებაში იძულებულია აუცილებელ, გარდუვალ კანონთა გრეხილს დაექვემდებაროს, თუ ადამიანმა, ინდივიდმა იცის რას ნიშნავს „რეალური შემოძლიან“, მან აგრედვე იცის, როგორც მოაზროვნე პიროვნებამ, როგორც ეთიკურმა ღირებულებამ, თუ ითქმის აგრე, თავისი „რევოლიუციონური მინდაც“. იგი თავისი ადამიანური სურვილებით იჭრება ამ „გარდუვალ“ კანონთა მსვლელობაში და სცდილობს ისე მიზართოს, როგორც მასა ჰსურს. თუ არსებობს სამკედრო-სასიცოცხლო ბრძოლა ყოველ არსთა შორის, სადაც ერთმანეთს არა ზოგავენ, ადამიანი აცხადებს: არა, არა მსურს ჩემი მსგავსის, ჩემი თანტოლი ადამიანის სისხლი ვღვარო და მის უბედურებაზე ჩემი ბედნიერება აღვაშენო. არა, მეგობარო, მომეცი ხელი და ერთად ვიმოქმედოთო და სხ. და სხ. ეს არის საიდეალო წეს-წყობილება, ეს არის ადამიანის საოცნებო დრო, როდესაც ადამიანთა საზოგადოებაში, თუ სრულიად არ შესცვლის, ცოტათი მაინც შეამსუბუქებს იდეა სოლიდარობისა ცხოვრების ბრძოლაში შეუბრალებლობას. რაც დრო გავა და ადამიანი განვითარდება, რაც კაცობრიობა უფრო და უფრო დაუახლოვდება ერთა შორის სოლიდარობას, მით უფრო დაჰკარგავს კაცთა შორის და ერთა შორის ბრძოლა სიმწვავეს, მაგრამ ჯერ-ჯერობით, როდესაც ეს საერთაშორისო ძმობა და სოლიდარობა მხოლოდ შორეული სასურველი იდეალია, სხვა და სხვა ერი სახელმწიფოს, თუ უფრო ვიწრო პოლიტიკური ერთეულის სახით ერთმანეთს ებრძვის და ამ ბრძოლაში ხშირად ილახება თვით საზრთლიანობაც. ლოზუნგი საზოგადოებრივობისა, რასაკვირველია, ეს არის: „ყველა ერთისათვის—ერთი ყველასათვის“-ო, მაგრამ ჯერ-ჯერობით კიდევ იმ საფეხურზე ვართ, როდესაც საკუთარი არსებობა, საკუთარი ერი, საკუთარი სიცოცხლე დგას პირველ ადგილზე. შეიძლება პიროვნებისათვის გმირობაც იყოს სხვას შეეწიროს და „საერთოს“ სამსხვერპლოზე დაიწვას, მაგრამ მთელს ერს ამ გმირობას ვერ მოვთხოვთ. როგორც არსებობს უკიდურესი ინდივიდუალიზმი პიროვნების შესახებ, აგრედვე არსებობს, ასე ვსთქვათ, ეროვნული ინდივიდუალიზმიც, ერი თვით—მიზანია და ვერავის ვერ შეეწირება, იგი შეუძლებელია „საშუალებ

ბა“ გახდეს, რომელიმე უფრო დიდ ღირებულებისათვის, რადგანაც ერი ერისათვის თვით არის უდიდესი ღირებულობა.

ახლა, ამ რამოდენიმე საზოგადოებრივობათა შემდეგ ვნახოთ, რამდენად შესაძლებელია ქართველი ერისა და მის მეზობლების ურთიერთობაში ადგილი ჰქონდეს ერთა შორის სოლიდარობის იდეას. რა ინტერესთა წინააღმდეგობა არსებობს ამ ერთა შორის და რამდენად შეუძლიანთ ერთმანეთს დაუთმონ.

ხემათ ჩვენ დავინახეთ რა პოლიტიკას ადგას სომხის ბურჟუაზია და რამდენად სასურველია ეს პოლიტიკა (ეს ახალშენთა პოლიტიკა) სომხის დემოკრატიისათვის. მართალია, ბურჟუაზია ამას უნაგაროდ არ სჩადის და მხოლოდღა ეროვნული ინტერესებისათვის არ იღწვის, იგი იმდენადა სდგას ეროვნულ ნიადაგზე, რამდენადაც შემდეგ ეს „თავისი დემოკრატია“ საწუწნელად გამოადგება, მაგრამ ეს ჩვენ არ შეგვეხება. ჩვენ ამ ჟამად თვით სინამდვილე გვაინტერესებს და არა ის, თუ რამდენად სასარგებლოა სომხის ერისათვის ეს პოლიტიკა. ჩვენი აზრით, თუ ჩვენი რჩევა უნდათ, ფუჭია სომხობის ცდაა კავკასიაში სომხეთის ეროვნული ტერიტორიის შექმნის და მისი შენარჩუნებისა, რადგანაც ის აქლემი, რომელიც ახლა ქართველი ერის წინ არის დაჩოქილი, იმათ წინაც დაიჩოქებს, როდესაც კურსი გამოიკვლება, მაგრამ ეს სხვა საკითხია, ეს სომხების შეგნებას და შეუგნებლობას შეეხება. ჩვენ ვურჩევდით სომხობას ეს სასიქადულო ენერგია, ეს ახალშენთა პოლიტიკა, სადმე სხვაგან ეწარმოებიათ, სადაც ისინი მკვიდრად არიან, მაგრამ ეს არა მკითხეს რჩევაა. უთუოდ იმათ უკეთ იციან, სად რა პოლიტიკა სჯობია, რახან აგრე სცდილობენ. სინამდვილე კი ის არის, რომ ქართველი შეუგნებელი თავად-აზნაურობა უსირცხვილოდ ჰყიდის მამა-პაპათა სისხლით გაპოზირებულს მიწას, სომხობა (დიალ, სომხის ბურჟუაზია—სომხის გლეხობისათვის) კი მას გაჩქარებული ჰყიდულობს და ქართველი გლეხი კი ბოვანოვდება, და როდესაც შეგნებული ქართველი, ან მთელი ჯგუფი ან თუნდა რომელიმე პოლიტიკური პარტია წინააღმდეგება ამ პროცესს (ტერიტორიის ყიდვა-გაყიდვას) იგი ძალაუწებურად ერთი მხრით ქართულ ეროვნულ ინტერესებს ემსახურება და მეორე მხრით კიდევ სომხის ბურჟუაზიის წინააღმდეგ იბრძვის. სომხის ბურჟუაზიის აღნიშნული პოლიტიკა სომხის ეროვნული ინტერესების სამსახურია ამ ჟამად

და სომხის დემოკრატია, თუ იგი ამავე დროს ეროვნულ ნიადაგზე სდგას, ამ პოლიტიკის მომხრეა და მასთანადავს, ის ქართველი, რომელიც სომხის ბურჟუაზიის წინააღმდეგ იბრძვის, ამ გზაზე უთუოდ სომხის დემოკრატსაც შეხვდება. ამ დასკვნამდი მიგვიყვანს ლოლიკური მსჯელობა.

ამ ჟამად როგორც ჩვენს დემოკრატიულ ინტელიგენციაში, აგრედვე სომხებისაში დიდ პატივშია იდეა სოლიდარობისა, შეთანხმებისა და ორივე მხარეს სწამს ხშირად გულწრფელად ამის შესაძლებლობა როდესაც ქართული დემოკრატია სომხის ბურჟუაზიის მხრით ერთობ ეგოისტურ მოქმედებას დაინახავს, ამის ბრალს მხოლოდ ამ „ბურჟუაზიას“, „სოლოლაკელებს“ მიაწერს და სომხის დემოკრატსაც ეთანხმება და გულისწყრომით იხსენიებს ბურჟუაზიას. ვინც კვალ და კვალ მისდევდა ჩვენს მსჯელობას, უნდა დაგვეთანხმოს, რომ ორივე ერის დემოკრატია, ან გულუბრყვილოდ ტყუვდება და ან თვალთმაქცობს. ვნახოთ!

რას ამბობენ ჩვენი სოციალისტური პარტიები? რაც შეეხება ს.-დემოკრ., ერთობ ცხადია და მარტივი მათი შეხედულება ამის შესახებ, როგორც საერთოდ მთელი მათი სოფლმხედველობა. როგორც თვით ეროვნული საკითხი მხოლოდ ბურჟუაზიის მიერ, კლასობრივ ბრძოლის დასაჩრდილავად მოგონილ საკითხად მიაჩნიათ, აგრედვე სოლიდარობისთვის ლაღად ისევ ბურჟუაზიის ოინებად მიაჩნიათ და ყველა ერთა დემოკრატსაც იგი სულ სხვა ნიადაგზე ჰპარდება შეკავშირებასა. როგორც პროლეტარიატის პარტია, როგორც კოსმოპოლიტურ იდეალების აღმსარებელი და ქომაგი „მთელი ქვეყნიერების პროლეტარტა“ განუჩევლად რასისა, კუთხისა, მოდგმისა, იმისთვის სულერთია ვის ნიადაგზე, ვის პროლეტარიატს, რა ტომის მუშა ხალხს დაიცავს იგი. მისი იდეალია უნივერსალი სახელმწიფო, ერთი მთელი ერთეული—კაცობრიობა, რომელსაც არა ჰყოფს არც მოდგმა და არც გეოგრაფიული საზღვრები; რომელმაც არ იცის რაა „ჩემი სახელმწიფო“, „ჩემი ერი“, „ჩემი ტერიტორია“, არამედ ერთი უნივერსალი დემოკრატიული სახელმწიფო და მისი შემადგენელი ნაწილი, უნივერსალი მოქალაქე. მაშასადამე ს.-დემოკრატია ვერ იქნება დაინტერესებული იმაში, რომ ქართველ ერს შერჩეს საკუთარი ტერიტორია, რადგანაც მას არ აინტერესებს და საჭიროდაც არ მიაჩნია თვით ქართველი ერის არსებობაც კი. დღევანდელ სინამდვილეს იგი მომავალი შორეული იდეალის თვალთ უყურებს და, სრულიად

ლოლიკურად შესაძლებლად და მაშასადამე სასურველად მიაჩნია ამ ორ ერთა დემოკრატის სოლიდარობა. ს.-დემოკრატიული თვალსაზრისით არც არსებობს ზემოაღნიშნულ ინტერესთა უკონფლიქტო მისთვის სულ ერთია ამ განსაზღვრულ ტერიტორიაზე ქართველი ხალხი იქნება თუ სომეხი, რადგანაც ბოლოს ისიც გაქრება და ისიც, როგორც ერი და ასე უსახოდ შევა უნივერსალურ შრომის სამეფოში. სრული ანალოგიაა ს.-დემოკრატიულ მსოფლმხედველობაში ამ საკითხზე და გლეხთა საკითხზე შემუშავებულ აზრებში; მისთვის თუ არსებობს გლეხთა ინტერესები, მხოლოდ იმდენად, რამდენადაც ეს გლეხი მომავალი პროლეტარია; და ერიც იმდენად, რამდენად სომეხი და ქართველი მომავალი უნივერსალი მოქალაქეა—უგვარო და უტომო. ს.-დემოკრატს არ აქვს ეროვნება (ქვევით დაფინახავთ რომ ყოველივე ეს მხოლოდ ქართველ ს.-დემოკრატიაზე თუ ითქმის, რომელიც წარმოადგენს: plus roialiste que le roi lui même). ქართველი ს.-დემოკრატი ხომ ქართველი არ არის; ერთს მათს ლიდერს ჰკითხეს უცნობ საზოგადოებაში, რა ეროვნებისა ხართო და მან ამაყად უპასუხა ს.-დემოკრატი ვარო (si non e vero e ben trovato). შეიძლება მიპასუხოთ: ს.-დემოკრატია კლასებსაც დროებით რეალობადა სთვლის, ისიც მას გარდამავლად მიაჩნია, მაგრამ მაინც კლასობრივ ნიადაგზე სდგას და ერთი განსაზღვრული კლასის ინტერესებს იცავსო. მაგრამ საქმეც ის არის, რომ მას ეროვნებაც გარდამავალ ფაქტად მიაჩნია და კლასს იგი ექომაგება, როგორც ასეთს, იმიტომ რომ იგი საშუალებაა იმ უნივერსალ დემოკრატიულ სახელმწიფოს დასამკვიდრებლად, ამას კი ვერ შეასრულებენ ეროვნებანი. ვისაც ეროვნებაც ისეთ დროულ და გარდამავალ მოვლენად მიაჩნია, როგორც წოდებანი და კლასები, ვერც იზრუნებს მისი განმტკიცებისათვის. თვით ძირითადი დებულებანი ს.-დემოკრატიული მოძღვრებისა, რომ არ მიგვაჩნდეს ჩვენ შემცდარად, შემდეგი მათი მსჯელობა სწორი ლოლიკური მსჯელობაა; თუ მივიღეთ მისი ძირითადი დებულებანი, ჩვენ ლოლიკა გვაიძულებს სწორედ მათ დასკვნას დავეთანხმოთ.

სულ სხვა გვარია სოც.-ფედერალისტთა შეხედულება. სულ სხვა დასკვნამდე მივდივართ, თუ ს.-ფედერალისტთა მსოფლმხედველობას გავიზიარებთ. ს.-ფედერალიზმს სწამს, რომ ერი გადუვალი ფაქტია. კაცთა შორის ძმობა, ერთობა, სოლიდარობა ეს ს.-ფედერალისტთათვისაც იდეალია, მაგრამ ამ

კაცობრიობის ერთს ოჯახში არა თითოეული ინდივიდი შევა შემაღგენელ ნაწილად, არამედ თვითერი, თავისი განსაკუთრებული სახით, თავისი კულტურით და იქნება თავისუფალი და დამოუკიდებელი ერთეული. კაცობრიობა მათ წარმოდგენაში მშვენიერი რამ, მრავალფეროვანი და თვალწარმტაცი თაიგულია, სხვა და სხვაფერ ეროვნებათაგან საამურად მოქარგული. სოციალისტურ ბედნიერ ქვეყანაში თვით ერნი შედგამენ ფეხსაო, ამბობს იგი შეხედულება და ამნაირად მისთვის სულერთი არ არის გაქრება თუ არა ერი. *)

ს. დადიანი.

(დასასრული იქნება).

მიწის საკითხი **)

რეფორმაციას, რომელიც მოახდინა ლიუტერმა, სარწმუნოება ედვა სარჩულად და, მერე, ლიუტერის რეფორმაციის ნიადაგზე აღმოცენდნენ ფანატიკური ბურჟუაზიული სექტები, რომელნიც კდილობდნენ შეებოქათ საზოგადოება.

მაგალითად ცვინგლი, — რომელიც შეიქმნა სარწმუნოებრივ რეფორმატორად ლიუტერის გავლენით, — იმ აზრისა იყო, რომ სახელმწიფო უნდა გარეოდა სარწმუნოებრივ საქმეებში. მისი მსოფლმხედველობა მოითხოვდა სხვაგვარი რწმენის დევნას, და მისი ცხოვრება სავსებით ეთანხმებოდა მის რწმენას. მან წინასწარმეტყველის როლი მიითვისა და ქალაქის საბჭო სარწმუნოებრივ კანონმდებლად გახადა. მაგალითად 1530 წელს საბჭომ გამოსცა ბრძანება, რომ ყოველი მოქალაქე კვირა დღეს უთუოდ მოსულიყო ეკლესიაში და დასწრებოდა წირვას. 1525 წელს კათოლიკეთ აუკრძალეს წირვა. მეორე რეფორმატორმა, კალვინმა, დაუმორ-

ჩილა თავის სასტიკ სარწმუნოებრივ სისტემას ვენევა (1536 წლიდან 1555 წლამდის).

1512 წელს მან დააწესა უხრტესი სამსჯავრო, ანუ კონსისტორია, რომელსაც კული უნდა ეგდო თვითეული მოქალაქისათვის. ამგვარად, მან შებოქა თვითეული მოქალაქის პირადი ინიციატივა და თავისუფლება. აღკრძალულ იქმნა ყოველივე სამხიარულო გასართობი: სახალხო თამაშობანი, სიმღერები, ცეკვა და სხ. და, ვინც არ ემორჩილებოდა ამ აღკრძალვას, სასტიკად ისჯებოდა.

ამგვარი ხასიათი ჰქონდა რეფორმაციას, რომელიც აღიარეს მოქალაქეებმა და რომელსაც თან ახლდა სარწმუნოებრივი ფანატიზმი.

მაშ სარწმუნოებრივი ფანატიზმი მარტო გლახთა მოძრაობის ნოშნობლივ თვისებას კი არ შეადგენდა, არამედ საზოგადო მოვლენა იყო იმ დროს.

გლახთა აჯანყება დაიწყო 1525 წლის თებერვალში და თითქმის მთელ გერმანიას მოედვა, მაგრამ აჯანყებულთა მოუშხადებლობისა და მოუწყობელობის გამო, მოძრაობა ენკენისთვეში ჩააქრეს.

რა შედეგი მოჰყვებოდა გლახთა გამარჯვებას? ვფიქრობ, რომ დამყარდებოდა ისეთივე ფედერატიული კავშირი რესპუბლიკათა, როგორიც იყო შვეიცარიაში, და დღეს ევროპაში დაახლოვებით ისეთივე წესწყობილება იქნებოდა, როგორიც არის ჩრდილო-ამერიკის რესპუბლიკაში.

ამასვე ამტკიცებს მეორე დიდი ისტორიული ფაქტი. საფრანგეთის დიდი რევოლიუცია ვერ გაიმარჯვებდა, გლახებიც რომ არ ამხედრებულეყვნენ ფეოდალთა წინააღმდეგ.

და, თუ გლახებს ოდესმე რეაქცია გაუძლიერებიათ, ამის მიზეზად უნდა დავსახოთ მათი შეკავშირების სიძნელე, მაშასადამე, მათი დამორჩილების სიადვილე.

ამიტომ მიწის წვრილ მუშათა გამრავლებას დიდი პოლიტიკური და ეკონომიური მნიშვნელობა აქვს, რადგან მიწის მუშათა სიმრავლე ასაზრდოებს ვაჭრობასა და მრეწველობას, ჰქმნის შინაურ ბაზარს და ხელს უწყობს დემოკრატიული წესწყობილების განმტკიცებას. შეჰქენით ისეთი ეკონომიურად ღონიერი გლახობა, როგორიც არის ჩრდილო-ამერიკის შტატებში და თქვენ შეიქმთ, იმავე დროს, ამერიკის განვითარებულს ეკონომიურსა და პოლიტიკურ ცხოვრებას.

უნდა აღვიაროთ თუ არა დღევანდელი კერძო საკუთრება, როგორც საუკუნო, უცვლელი სახე აგრარული ურთიერთობისა? ვფიქრობ, რომ არა.

*) ოტო ბაუერის შეხედულება ამ უკანასკნელ შეხედულებას უფრო უახლოვდება ვიდრე პირველს, რომელსაც იგი „გულუბრველო კოსმობალიტიზმს“ უწოდებს, მაგრამ იგი ვერა სარგუნავს საბოლოოდ იმ ტენდენციას, რომლის მიხედვით თითქოს საჭირო იყოს ვეკლა ეროვნებათა გაქრება „ერთი ეროვნების შესქენა“ დ. გვ. 170.

***) იხ. „კლდე“ № 6 და 7.

ს. დ.

ცხოვრება წინ მიდის და საერთო განვითარებას, ევოლიუციას, ვერც კერძო საკუთრება ასცდება.

წვრილი მიწის მუშები აარსებენ საერთო დვინის სარდაფებს, პურის საწყობებს, აბრეშუმისა, ყველისა, მატყლისა და სხ. საკეთებელ ქარხნებსა, საკრედიტო ამხანაგობათა, საერთო სავაჭრო ამხანაგობათ და სხ. გლეხი თავს ითავისუფლებს ბარბაროსობიდან და ახალის, დაწინაურებული წარმოებისა და ცხოვრების მოწინავე ხდება. ამხანაგობა, კავშირი აუცილებელი შეიქმნა.

და, ვინ იცის, როდის და რა ბოლო ექნება ამ ახალი წარმოების წესს? შეიძლება არასოდეს არ განხორციელდეს სოციალიზმი იმ სახით, როგორც ფიქრობენ სოციალისტები, და შორეულმა სანატრელმა ეკონომიურმა წესწყობილებამ არ უარპყოს სავსებით კერძო საკუთრება. შეიძლება მომავალმა საზოგადოებამ ძლიერ შეამციროს მხოლოდ ის მაქსიმუმი მიწისა, რომელიც ეჭიროს ხელში ერთ მესაკუთრეს. მაშინ კი მიწა აღბად ყველას ექნება, მაგრამ არც კერძო საკუთრება იქნება უარყოფილი და არც ეკონომიური თანასწორობა იქნება განხორციელებული. მაშასადამე კვლავ დარჩება კერძო საკუთრება, მაგრამ შეცვლილი, შეზღუდული.

მეორე მხრით ვერც არავინ იმას იტყვის, რომ კერძო საკუთრება არასოდეს არ მოისპობაო. შეიძლება ოდესმე კომმუნამ დაიჭიროს კერძო მესაკუთრის ადგილი, მაგრამ, ცხადია, სრული ეკონომიური თანასწორობა კომმუნათა შორის არც მაშინ იქნება.

ბოლოს, შეიძლება, ევოლიუციამ იქამდის მიადწიოს, რომ მთელი ერთ ერთ ოჯახად გარდაიქმნეს.

მაგრამ, დაწვრილებით არავის არ შეუძლია სთქვას წინ და წინ, როგორი წესი დამყარდება შორეულ მომავალში. ეს პლანები და პროგრამები შორეულ ეკონომიური ურთიერთობისა მეცნიერულ საფუძველს კი არ ემყარებიან, არამედ უფრო პირადს, სუბიექტიურ სურვილებს, ნატვრას.

მხოლოდ ერთი რამე შეიძლება აღვიაროთ წინდაწინვე. ეკონომიური ევოლიუცია უარპყოფს ყველაფერს, რაც ეწინააღმდეგება მწარმოებელის პირად სარგებლობას.

და ამ მხრით კომმუნა უფრო შესაძლებელი, ადვილად განსახორციელებელი და სასარგებლო იქნება, ვიდრე მიწის სოციალიზაცია. კომმუნა ერთი დიდი ოჯახია. თვითეული წევრის სარგებლობა სავსებით ეთანხმება სხვა წევრთა სარგებლობას, რო-

დესაც კი თანასწორობაა წევრთა შორის და თვითეული წევრი დარწმუნებულია, რომ, თუ კომმუნის საქმეები კარგად მოეწყობა, მისი მსოფლიოებაც უზრუნველყოფილი იქნება. მაშასადამე, მხრით კომმუნა ძლიერ ჰგავს კერძო მესაკუთრეს და იმავე დროს ძლიერ განსხვავდება მიწის სოციალიზაციისაგან. და სწორედ ამ მიზეზს მიეწერება, რომ ჩრდილო-ამერიკის რესპუბლიკაში მშვენიერად მიდის ბევრი ამგვარი კომმუნის საქმე, როგორც აღნიშნავს ანციფეროვი თავის თხზულებაში კოოპერაციათა შესახებ.

მაგრამ არიან ისეთებიც, რომელთაც სწამთ სავსებით სოციალისტური ორგანიზაცია და უარპყოფენ კერძო საკუთრებას შორეულ წესწყობილებაში.

აქეთ თუ არა ამგვარ სოციალისტებს რამე საერთო ნაციონალ-დემოკრატიასთან? ცხადია, რომ ისინი არსებითად არ განსხვავდებიან ნაციონალ-დემოკრატებისაგან. რატომ? იმიტომ, რომ მათი სოციალიზმი შორეულ მომავალს შეეხება და არა აწმყოს, ამ დროს. დღეს კი ისინი პირწმინდა ნაციონალ-დემოკრატები არიან. ისინი უარპყოფენ დღეს სოციალიზმის განხორციელების შესაძლებლობას, მათთვის სოციალიზმი არ წარმოადგენს პრაქტიკული ეკონომიური პოლიტიკის საგანს. მაშასადამე, ისინი დღეს, შეიძლება ითქვას, არ არიან სოციალისტები, კიდევაც რომ სოციალისტებად აღიარებდნენ თავის თავსა.

მეორე მხრით ნაციონალ-დემოკრატები, რომელნიც უარპყოფენ სრულიად სოციალიზმს, არ უარპყოფენ კოოპერაციებს, ამხანაგობათ, კერძო მესაკუთრეთა ეკონომიურ შეერთებას, რადგან ერთობა ჰქმნის ეკონომიურ პროგრესს, სიმდიდრეს. და ამ ნიადაგზე ნაციონალ-დემოკრატი და ის, ვისთვისაც სოციალიზმი მხოლოდ შორეულ იდეალს წარმოადგენს, ერთად არიან. ცხადია, ეს უკანასკნელი ნაციონალ-დემოკრატი უფროა, ვიდრე სოციალისტი. და დიდი შეცდომა იქნება, რომ ნაციონალ-დემოკრატმა ხელი ჰკრას მას მხოლოდ იმიტომ, რომ ის აღიარებს სოციალიზმს, როგორც შორეულ იდეალს.

მხოლოდ იმას არ შეგვიძლია ვუწოდოთ ნაციონალ დემოკრატი, ვინც ფიქრობს, რომ დღესვე შეიძლება სოციალიზმის განხორციელებაო, ან ვინც აღიარებს მიწის სოციალიზაციას ნაციონალიზაციას ან მუნიციპალიზაციას, როგორც მახლობელს ეკონომიურ იდეალს, რადგანაც მისი პრაქტიკული

მოქმედება და ტაქტიკა უარყოფს პრინციპიალურად წვრილ კერძო მიწის მუშათა გამრავლებასა და ეკონომიურ გაღონიერებას, თუმცა პრაქტიკულად ხშირად არის იძულებული უღალატოს თავის პრინციპს.

მაგრამ რა დამოკიდებულება უნდა დაიჭიროს ნაციონალ-დემოკრატიამ სოციალისტურ პარტიებთან? ყოველთვის და ყველაფერში უნდა გადაეღობოს მათ? სრულიადაც არა. სადაც სხვა და სხვა დემოკრატიულ პარტიებს ერთი გზა აქვთ, იქ ერთად მოქმედებაა საჭირო.

და დიდ უბედურებად უნდა ჩავთვალოთ ის უკიდურესი ფანატიზმი, რომელმაც გაიკვლია გზა ჩვენში პარტიებს შორის. ერთმანეთის სიძულვილი, მოპირდაპირის აზრის აუტანლობა, მარტო საკუთარი რწმენის აღსარება, ერთადერთ ქეშმარიტებად აღიარება და პარტიული ფანატიზმი, რასაც ადგილი ჰქონდა ამ უკანასკნელ დროს ჩვენში, საშუალო საუკუნეებს მოგვაგონებს და ჩვენს გონებრივ განუვითარებლობას მოასწავებს.

ცხრიდოთ ფანატიზმს, რომელსაც არასოდეს და არსად კარგი არა დაუთესია-რა!

როგორი უნდა იყოს ჩვენი პრაქტიკული პოლიტიკა? რუსეთში რომ ოდესმე საკანონმდებლო ორგანო მნიშვნელობას მოიპოვებდეს და რუსეთის კონსტიტუციონალ-დემოკრატიების საადგილ-მამულო პროგრამა განხორციელდებოდეს, ჩვენი ნატვრა ადრე ასრულდებოდა. კადეტებს უნდათ, რომ დიდ მემამულეს მამულის მხოლოდ განსაზღვრული რაოდენობა შერჩეს ხელში, ზედმეტი კი სახელმწიფომ იყიდოს და გადასცეს გლეხებს. ამგვარი გამოსყიდვა იძულებითი უნდა იყოს, მაგრამ მემამულეს მამულის სამართლიანი, ნადმვილი ფასი უნდა მიეზღოს. ამგვარად მოისპობა დიდი მამულები, ეგრეწოდებულნი ლატიფუნდიები, და შეიქმნება ეკონომიურად ღონიერი გლეხობა.

რაც შეეხება მიწის სათემო მფლობელობას, ამის შესახებ კადეტთა შორის არ არის სრული თანხმობა: ზოგი კერძო საკუთრებას აღიარებს, უმეტესობა კი სათემოს.

ჩვენში კი, რასაკვირველია, დღეს შეუძლებელია ლაპარაკი სათემო მფლობელობაზე, ე. ი. ბალოსნობა და მევენახეობა უდევს საფუძვლად მეურნეობას.

რატომ არ უნდა იყოს სათემოდ, მაგალითად, ტყე? იმიტომ, რომ სათემო ტყის დაცვა შეუძლებელია: თვითველი წვერი თემისა ცდილობს, რაც

შეიძლება, მეტი მოსჭრას, და, როდესაც ტყე კერძო საკუთრებას შეადგენს, პატრონი იცავს, ინახავს. ტყის შენახვას კი უდიდესი საშეუბრნეო და კლიმატოლოგიური მნიშვნელობა აქვს.

რატომ არ უნდა იყოს საძოვარი სათემოდ? ის საძოვარი, სადაც შეიძლება ბალახის თესვა, ინტენსიური მეურნეობა, სჯობს იყოს კერძო საკუთრებად, რადგან სათემო მფლობელობა ხელს უშლის ინტენსიურ წარმოებას: ერთი რომ მოინდომებს გაუმჯობესებას, მეორე არ მოინდომებს ან ვერ შესძლებს მხარი დაუჭიროს პირველს.

ის საძოვრები კი—მაგალითად, მთებში ან დიდს ურწყავ მინდვრებზე, რომელთა გაყოფაც შეუძლებელია, უნდა დარჩეს სათემო მფლობელობაში.

მაგრამ ეს კი უნდა აღვიაროთ: ლატიფუნდიები არასოდეს არ ყოფილა სასარგებლო. პირიქით: როდესაც მცირეოდენ ჯგუფს ჩუგჯია ხელში მთელი მიწა-წყალი, მაშინ ქვეყნის მეტი წილი დაუმუშავებელი დარჩენილა, მიწის მუშათა უმეტესობა ღარიბია და არ წარმოადგენს საკმაო შინაურ ბაზარს, და, ამიტომ ვაჭრობა და მრეწველობა განუვითარებელია.

ახლა ვიკითხოთ: რა პოლიტიკა უნდა ვაწარმოვით ჩვენში.

სათათბიროში ჩვენმა დებუტატმა უნდა დაიცვას კერძო საკუთრება მამულზე და დაუჭიროს მხარი მამულების გამოსყიდვას დიდ მემამულეთაგან იმ პირობით კი, რომ ეს მამულები გადაეცეს მცირე ფასად ქართველ გლეხებს.

მაგრამ ეს მხოლოდ შორეული პოლიტიკა იქნება და, ვინ იცის, მოიპოვებს თუ არა სათათბირო ისეთს უფლებას, რომ მისი ნება კანონად შეიქმნეს, და, თუ ჩვენ ამ კანონმდებლობასაც შევტყუთ, იმიტომ, რომ საჭიროა სათემო სათემო ჩვენი პრინციპიალური შეხედულება ამ საკითხზე. და, როგორც ვთქვით ამ პრინციპის დედა აზრი ეს არის: ჩვენ უარყოფთ მამულებას უსასყიდლოდ ჩამორთმევას, რადგან ეს გამოიწვევდა საერთო ეკონომიურ კრიზისსა და არეულობას, რომელიც მობდა, როგორც მიზეზი შედევს, საშინელ რეაქციას.

როგორი-ღა უნდა იყოს ჩვენი დღევანდელი აგრარული პოლიტიკა?

ვფიქრობ, რომ მხოლოდ კრედიტს შეუძლია განახორციელოს ხსენებული მიზანი, რადგან ახლანდელ დროში უკრედიტოდ არა კეთდება-რა. და ამ აზრის დასამტკიცებლად კვლავ დავიმოწმებ

პოზნანის საჰერცოგოს, სადაც საგლებო საადგილ-
მამულო ბანკებმა იხსნეს პოლონელი ტერიტორი-
ის დაკარგვისაგან. (იხ. ამის შესახებ „ბერნგარდ-
ტის“ კეთილსინილსიერი გამოკვლევა: „ბრძოლა
პოლონელთა არსებობისათვის პრუსიაში.“).

და ჩვენც შეგვეძლო მოგვეხმარა ამ მიზნისათ-
ვის ეგრედ წოდებული საგლებო გამოსაკვები თან-
ხა, რომელიც შეადგენს ქართველი გლეხების სა-
კუთრებას. არ ვიცი, რისთვის ახდევინებს ადმინის-
ტრატია ყოველ წელს გლეხებს ამ გადასახადს, თუ
კი ამ თანხის დანიშნულება ის არ არის, რომ
გლეხებსვე დაეხმაროს.

გავიმეორებ, ამ თანხით რომ ქართული
საგლებო ბანკი დაარსდეს, ამას უდიდესი მნიშვნე-
ლობა ექნება აგრარული საკითხის სასურველად გა-
დაწყვეტისათვის.

რუსეთის გლეხებს თუ კი ეხმარებიან სახელ-
მწიფო საგლებო ბანკები, უსამართლობა იქნება,
რომ ქართველ გლეხებს თავისი საკუთარი საგლე-
ხო ბანკის დაარსების უფლება არ ჰქონდეთ.

ხალხი გამრავლდა. უმამულოთა რიცხვი დღი-
თი-დღე იზრდება. აი აქ არის სათავე სოციალური
მოუწესრიგებლობისა. ეკონომიურად დასწეულე-
ბულ ერს წამალი ეჭირვება. და, როგორცა ვთქვით,
კრედიტი—ერთი საუკეთესო საშუალებათაგანია.

საგლებო სახელმწიფო ბანკის განყოფილება
ჩვენშიაც არის, მაგრამ მისი დანიშნულება სულ
სხვაა: მაშინ, როდესაც ქართველი გლეხი უმამუ-
ლობისაგან იძულებულია სპარსეთში გადაიხვეწოს
ბუშად, საქართველოში იმ მამულებზე, ურომლი-
სოდაც აქაურ მიწის მუშებს სული უნდა ამოხდეთ,
სხვა გუბერნიებიდან ასახლებენ გლეხებს!

დღე, იყოს ამგვარი ბანკიც: არ უარვყოფთ,
ეკონომიური ცილობა საჭიროა, მაგრამ, როდესაც
სახელმწიფო საგლებო ბანკი სხვა გუბერნიის გლე-
ხებს უმართავს ხელსა, დიდი უსამართლობა იქნება,
რომ ქართველ გლეხებსაც იგივე იარაღი არ მია-
წოდონ.

როგორ, რა გზით შეიძლება ასრულდეს ეს
დიდი საქმე?

ვფიქრობთ რომ საკანონმდებლო გზით. ჩვენი
დეპუტატი მოვალეა შეკრიბოს ხსენებული თანხის
შესახებ საჭირო ცნობები და შეიტანოს სათათბი-
როში შესაფერი კანონპროექტი. თავისი მხრით
ჩვენი მარშლები, ბანკირები და სხვა საზოგადო
მოღვაწენიც მოვალენი არიან იშუამდგომლონ, სა-

დაც ჯერ არს, და აღმოუჩინონ ამ საქმეში ჩვენს
დეპუტატს ყოველგვარი დახმარება.

და, თუ ამ გზით არ მოხერხდება ამგვარი ბან-
კის დაარსება, მაშინ უეჭველად სხვა გზა და საშუ-
ალება უნდა აღმოვაჩინოთ, რადგან უამისოდ სხვა
დაეპატრონება ჩვენი ერის სისხლითა და ოფლით
მორწყულ მიწას.

ტყვია.

ხიზანთა საკითხი

ჩვენი ჟურნალის მეშვიდე ნომერში უკვე იყო
დაბეჭდილი პირი იმ ტელეგრამისა, რომელიც გა-
უგზავნეს ქართველ დეპუტატებს ზოგიერთმა სოფ-
ლელებმა.

ეხლა მოგვყავს პირი იმ წერილებისა, რომ-
ლებიც გაუგზავნეს იმავე სოფლებმა ქართველ დეპუ-
ტატებს.

წერილი პირველი.

პირი.

სახელმწიფო სათათბიროს წევრთ ბ-ნ, ბ-ნ ვ.
ლ. გელოვანს და კ. ს. ჩხეიძეს.

სათათბიროს წევრნო!

ჩვენ ფრონის ხეობის ოქონის საზოგადოების
დროებით ვალდებულ და მკვიდრ გლეხებს სოფ.
თერეგენის, ახალშენის, ნედლათის, ხუნდის-უბნის,
თილის, შინდრის, მულრისის, ტყის-უბნის, ნაბა-
კევის და ოქონის მცხოვრებლებისაგან ამორჩეულნი
პირნი მოგმართავთ თქვენ და გიცხადებთ მათ გა-
ჭირებას: ვინ იცის, რა დროიდან,— ჩვენ მამა-პაპათ
აქ უცხოვრიათ, სამშობლოს მიდამოები განსაცდელ
დროს სისხლით მოურწყავთ, ოფლი დაუღვრიათ
და ჩვენამდის ჩვენი ბატონებისათვის მამული შეუ-
ნახავთ.

დღეს ჩვენმა მებატონეებმა წავგართვეს ჩვენი
ოფლით და სისხლით გაპოხიერებული სახნავი მა-
მულები და ზედ უცხო მხრიდან გადამთიელნი ჩაგ-
ვისახლეს. დღემდის თუ თავისუფლად ვსარგებლობ-
დით, ფართოდ ვთავსდებოდით და გვყოფნიდა სა-
ძოვრითაც, ტყითაც, დღეს გარშემორტყმული ხიზ-
ნებით შევიწროვდით და განვიცდით გაჭირებას უმა-
მულობით.

შევჩვიეთ ხიზნების ჩასახლებას, მით რომ

დღემდის ჩვენ არ გვეშლებოდა მათთან ერთად საძოვრით და ბუჩქნარი ტყეებით სარგებლობა.

დღეს, როგორც გვეყურება, სახელმწიფო-სათათბიროში ირჩევა ხიზანთა საკითხი და სხვათაშორის ხიზნების სარგებლობის ქვეშ უნდა გადავიდეს საძოვარი, სათიბი და ბუჩქნარი ტყეები, თუ ეს დაკანონდა, მაშინ ჩვენ ხიზნები აღარ გაგვატარებენ ამ ადგილებში, მეორე ბატონები გაგვიჩნდებიან და ძალაუნებურად ჩვენსა და მათ შორის უნდა დაირღვეს კეთილი განწყობილება.

ჩვენ მაშინ აქ აღარ გვეცხოვრება!

აი, ამიტომ, გთხოვთ ხიზანთა საკითხის დროს იქონიოთ მხედველობაში დროებით-ვალდებულ და მკვიდრ გლეხების მდგომარეობა და დასტოვოთ ის ადგილები, რომელნიც უნდა გადავიდეს ხიზნების ხელში—როგორც სასერვიტუტო ადგილები, საერთო სარგებლობაში ხიზნების და დროებით-ვალდებულ გლეხებს შორის, ე. ი., დროებით ვალდებულ და მკვიდრ გლეხებს არ დაუშალონ საძოვარი და ბუჩქნარი ტყეებით სარგებლობა.

ეს წერილი ეკუთნის გორის მაზრის, გომის საბოქაულოს ოქონის საზოგადოების რწმუნებულ პირებს ალექსი ჟღენტს და სოსიკო მესხს, 1914 წ. 12 თებერვალს.

რომელზედაც ხელს ვაწერ: ჩემს მაგიერ და სოსიკა მესხის მაგიერ, რომელმაც წერა არ იცის, ხელს ვაწერ ალექსი ჟღენტი, ვამოწმებ მე ოქონის საზოგადოების სოფლის სასამართლოს მოსამართლე ალექსი ჟღენტის ხელის მოწერას მე იასონ ნინაშვილი სახელმწიფო ბეჭედის დასმით.

წერილი მეორე.

პირი.

სახელმწიფო სათათბიროს წევრთ ბ-ნ, ბ-ნ ვ. ლ. გელოვანს და კ. ს. ჩხეიძეს.

სათათბიროს წევრნო!

ჩვენამდის მოაღწია და გვეყურება, რომ ამ ჟამად სახელმწიფო-სათათბიროში ირჩევა ხიზანთა საკითხი და სხვათაშორის მათ სარგებლობის ქვეშ უნდა გადავიდეს საძოვარი, სათიბი, საწყლიპირო და ბუჩქნარი ტყეები იმ საზღვრებ შიგნით, რომლებითაც ჩვენ და ხიზნები საერთოდ ვსარგებლობდით და, თუ ეს დაკანონდა, მაშინ ჩვენ მეორე ბატონები გაგვიჩნდებიან.

ჩვენ მკვიდრნი მცხოვრებნი გლეხნი, რომელ-

ნიც ჟამთა-ვითარების შემდეგ ვსარგებლობდით ამ ადგილებით, აქ ჩვენ მამა-პაპათ სისხლი და ოფლი ჩაუღვრიათ, რაღაც ოცი და ოცდაათი წლის განმავლობაში ჩვენმა მემამულეებმა ჩვენივე ტყეები მხრიდან მოსული ხიზნები, ჩამოგვართვეს სახნავი მამულებიც და მით უფრო უმამულობისაგან შევვიწროვდით.

შეიზა ჩვენი სოფლის ოქონის, როგორაც საზღვრები—აგრედვე მფლობელობა ხიზნების სოფლების გაშენებით, ერთის მხრივ სოფ. სხლითით და მეორეს მხრით სოფ. გიორგი-წმინდით,—სოფ. ოქონას, ვიდრე ხიზნებს ჩაგვისახლებდნენ, ეჭირა ზომით 1470 დეს. 1700 კ. ს., დასახლების შემდეგ სოფ. სხლითზედ გადავიდა 445 დეს. 1630 კ. ს. და სოფ. გიორგი-წმინდაზედ—385 დეს., მაშასადამე სოფ. ოქონას დარჩა 646 დეს. 70 კ. ს., რომელიც ჩვენ დროებით-ვალდებულ გლეხებს გვეკუთნის 110 დეს. 1800 კ. ს. ნაღდი, დანარჩენ მამულთ ფლობელობენ ძმ. ფალავანდიშვილები, წვრილი მემამულენი აზნ. ლაშხები, ხიმშიაშვილები და მესაკუთრე გლეხები. ამ ნადელს გარდა ჩვენ 75 მონაწილე დროებით-ვალდებულ გლეხებს გვაქვს იჯარით აღებული ამავე სოფელში ძმ. ფალავანდიშვილებისაგან სახნავი მამულები დღეს-ხვალობით, რომელნიც არა გვეყოფნის და განვიცდით გაქვირებას უმამულობისა გამო, როგორც სახნავით—ისე საძოვრით.

მართალია დღემდის ჩვენ არ გვეშლებოდა საძოვრის, საწყლიპიროსი და ბუჩქნარი ტყეების სარგებლობა, მაგრამ რაკი ხიზნების ხელში გადავა ეს ადგილები და დაკანონდება, მაშინ ჩვენ მკვიდრ მცხოვრებლებს ხიზნები აგვიკრძალავენ ამ ადგილებით სარგებლობას და ძალაუნებურად ჩვენი კეთილ-განწყობილება მათთან უნდა დაირღვეს და მასთანვე ჩვენი უმწურო ცხოვრებაც მით უფრო დაქვეითდება.

აი, ამიტომ მოგმართავთ თქვენ, სათათბიროს წევრნო, ჩვენ სოფ. ოქონის მცხოვრებნი, ხიზანთა საკითხის დროს იქონიოთ მხედველობაში ჩვენი მდგომარეობა და დასტოვოთ ის ადგილები, რომელნიც უნდა გადავიდეს ხიზნების ხელში—როგორც სასერვიტუტო ადგილები, საერთო სარგებლობაში ჩვენსა და ხიზნებს შორის, ე. ი., ჩვენ არ დაგვეშალოს საძოვრით და ბუჩქნარი ტყეებით სარგებლობა.

ეს წერილი ეკუთნის გორის მაზრის, გომის საბოქაულოს სოფ. ოქონის მცხოვრებლებს 1914

წ. 10 თებერ. რომელზედაც ხელს ვაწერთ: და ხელს აწერენ სამოცდა სამი კაცი.

მცირე განმარტება

ზემო მოყვანილ სოფლის საზოგადოებათა წერილებიდან მკითხველი ადვილად დაინახავს რა მდგომარეობაში ჩააყენა მთავრობის კანონ-პროექტმა ხიზანთა დამოკიდებულების შესახებ ჩვენი გლეხობა. ჩვენ ჟურნალში დღეს იბეჭდება მხოლოდ ორი წერილი, მაგრამ მალე გამოვაქვეყნებთ სხვა საგლეხო საზოგადოებათა წერილებსაც, ასეთი წერილები გაგზავნეს სახელმწიფო სათათბიროში სოფელ დოესის და ხოვლეს საზოგადოებამაც. ეხლა, როდესაც ასე აშკარად ირკვევა სრული შეუსაბამობა ხიზანთა საკითხის ისე გადაწყვეტისა, როგორც ეს კავკასიის მთავრობასა სურს და როგორც ეს ჩვენმა დემოკრატიულმა პარტიებმა მოიწონეს, უფლება გვაქვს შევეკითხოთ ამ დემოკრატიულ პარტიებს: სად იყვნენ ისინი და რატომ არ იცოდნენ მათ, რომეცაა „ხალხში“ ღრმა ფესვები აქვთ გადგმული“, რომ ასეთი გადაწყვეტა ჩვენს ისედაც არეულ სოფლის ურთიერთობაში ასეთ არეულობას გამოიწვევდა. ჩვენ არა ერთხელ გამოგვითქვამს ის აზრი, რომ ხიზანთა საკითხი ისეთი უბრალო საკითხი არ არის, რომელიც შეიძლება უბრალო ბიუროკრატიული საშუალებით გადაწყდეს. ჩვენ არა ერთხელ გამოგვითქვამს ის აზრი, რომ ხიზანთა საკითხი ეხება, არა მარტო მემამულეთ, არამედ სხვა კატეგორიის გლეხებსაც. ჩვენ იმ აზრისანი ვიყავით, რომ ასეთი გადაწყვეტა ხიზანთა საკითხისა მემამულეთა ახალ კატეგორიის წარმოშობას ნიშნავდა, რომელიც მესამე პირთა ინტერესებს უსათუოდ შელახავდა. დღეს ეს თვით ცხოვრებამ დაამტკიცა. ჩვენ ხელთა გვაქვს ის დოკუმენტები, რომლებიც ჩვენს აზრს ადასტურებენ და ერთხელ კიდევ ზედმეტად ამტკიცებენ იმ აზრს, რომ ჩვენი დემოკრატიული პარტიები არ იცნობენ საქართველოს ეკონომიურ ვითარებას, მაგრამ ყველაზედ მეტად ჩვენ გვაინტერესებს ის, თუ რამდენად მიაქცევენ ჩვენი დებუტატები ყურადღებას ამ საკითხს და როგორ შესძლებენ ამ საკითხის სწორედ გადაწყვეტას?

მთავარ პირობად ხიზანთა საკითხის სწორედ გადაწყვეტისა ჩვენ მიგვაჩნია ის, რომ უპირველ-

სად ყოვლისა კანონ-პროექტი კავკასიის მთავრობას უკან დაუბრუნდეს ხელმწიფო განსახილველად. სახელმწიფო სათათბიროს ერთერთ კომისიაში უკვე იყო გამოთქმული მსგავსი მაგრამ მაშინ ნამესტნიკის წარმომადგენელმა ის აზრი გამოსთქვა, რომ თუ ეხლავე არ გადასწყდა საკითხი და თუ ისე არ გადასწყდა, როგორც ჩვენა გვაქვს შემუშავებული, მემამულენი და ხიზნები ერმანეთს დასტამენო. კომისიას ამისი შეეშინდა და კანონ-პროექტი აღარ დააბრუნა. მაგრამ ეხლა როცა სხვა ფაქტორმა იჩინა თავი, როცა აქ სხვა კატეგორიის გლეხთა ინტერესები აშკარად იჩაგრება, ჩვენი დებუტატები მოვალნი არიან კანონ-პროექტის ახალი შედგენა მოითხოვონ.

არ გვინდა ქართული ენა!

მე-II გიმნაზიის დირექტრისათვის მიუზღმევი თხოვნა ქართულ მშობელთა ჯგუბს ქართული ენის გაკვეთილების მოსპობის შესახებ (გაზეთებიდან).

„Italia omnia divisa est in partes tres, მოსმოდა მოწყენილი ხმა საბავშვო ოთახიდან, სადაც კოკოჩკა, ბორის გლების ძე გადაგვარობისძეს უმცროსი ვაჟი, ლათინური ენის გაკვეთილს ამზადებდა.

ტატიანა გადაგვარობისძისა, ლეჩაქ ყურგადაგდებული, იჯდა მაგიდასთან და შეექვსედ პასიანსსა შლიდა: „მოვიგებ დღეს ლოტოში თუ არაო?

— Quo usque, tandem abutere Catilina, patientia nostra. გაისმა მეორე ოთახიდან უმფროსი ვაჟის ხმა. ტატიანას მშობლიური გრძნობა გაელვიდა და მძიმედ ამოიოხრა.

— წერილები ხომ არაფერი მოუტანიათ? იკითხა ბორის გლების ძემ და მძიმედ სავარძელზე დაეშვა.

— როგორ არა! აი, რაღაცა უწყება მოიტანეს.

უწყების ხსენებაზედ ბორისს ათასმა შეებნელმა აზრმა გაუელვა. „კლუბში არ მიჩხუბნია, ფიქრობდა ბორისი, თუმცა ერთხელ ძალიან გადავარით და უწესოებაც მოვახდინეთ, მაგრამ... მაშინ ხომ შინაურულად მოვარიგეთ... ნუ თუ ლათინური ენის მასწავლებელმა მიჩივლა... მაგრამ ჯერ ხომ არ გამილანძღავს კოკოჩკას ორისათვის... ნუ თუ

ჩემმა „დულცინეამ“ კიდევ შარი მომიღო... მაგრამ ის ხომ მაშინ ჩავაჩუმე: ოთხი „ეკატერინკა“ ჩაუღე... ტატიანამ რომ გამოიგოს, ხომ კიდევ არ დამაყენებს... პირდაპირ საგონებელში ვარ ჩავარდნილი, რათ მიბარებენ სასამართლოში. — გულისფანცქალით, აიღო ხელში უწყება, დახედა და... გული დაუმშვიდდა.

— მოწყალეო ხელმწიფე! მე-II გიმნაზიის დირექტორი ვიბარებთ თქვენ მშობელთა წრის კრებაზედ, რომელზედაც გაირჩევა საკითხი ქართული ენის გაკვეთილების გაუმჯობესების შესახებ...

აი ახალი დარდი! რა ოხრად მინდა რომ ჩემმა შვილმა ქართული ისწავლოს.

— რაო? რაო? ბორკა რის შესახებ იქნება კრებო?

— ქართული ენის გაკვეთილისა!

— ჩვენ აქ ვცდილობთ, როგორმე რუსული შეისწავლოს ბავშვებმა, გაკაპასდა ტატიანა, სახლში ქართულად ლაპარაკს უშლი და დახე, იმათ გიმნაზიაში უნდა გააუმჯობესონ?! გენაცვათ რა დრო დადგა! არა, ერთი მითხარი რის გამოსადეგია ქართული ენა? აზირ, მუსიკა ისწავლონ ქართულის მაგიერ!

— ჰო, დედაჯან! შემოვიდა კოკოჩკა ამ ლაპარაკზედ, ისეთი დაღლილები ვართ მეხუთე გაკვეთილის შემდეგ, რომ არაქათი აღარა გვაქვს ხოლმე და ახლა მოდი და ქართველი რაკი ხარ, ქართული გაკვეთილისათვის დარჩი. აბა რა ქირათ მინდა ქართული ენა? ჯერ სხვა მაწუხებს და ახლა ვილაცა რუსთაველის ლექსები ზეპირად ისწავლეო. უიმისოთაც თავი მაქვს გალაყებული ცუხარითა და ბუსლავეითა, რამდენსა ვცდილობ თავს ვიხეთქავ და ორზედ მეტს ვერ ვიღებ.

— შენ პაპიროსი კიდევ მოგიწევია?

— არა დედა არ მომიკვდება...

— ნუ სტყუი, მაშ რად არის შენი ოთახი კვამლით გამოტენილი?

— დახე, დახე! ხელშიაც უჭირავს, შეამჩნია ტატიანამ და ორივემ, შეერთებული ძალით, კოკოჩკას ტანს მშობლიური დარიგება მშობლიურად აგრძნობინეს, რის შემდეგ კოკოჩკა ნატკენ ალაგების ქექვით, ბურტყუნით თავის ოთახში გაემგზავრა.

— უნდა უშველოთ რამე ბორიჩკა, თორემ ქართული ენა დაღუპავს ჩვენ ბავშვებს, ამდენი სწავლით სულ ფერი აღარ ადევთ, მეტადრე ვასიჩკას, რომ უყურებ, პირდაპირ თვალები ცრემლით მეფსე-

ზა შესჩიოდა ტატიანა და თან საათს უყურებ და: „კლუბში არ დაგიგვიანდესო.“

— უნდა უშველოთ...

— მამი, ჩაურთო უფროსმა ვაჟმა, რომელიც კოკოჩკას დარიგების დროს შემოვიტყუე თავის ოთახიდან. ძალიან ბევრს დროს გვართმევს ქართული ენა. სწორედ იმ დროს არის როცა ცეკვის გაკვეთილი გვაქვს. ქართული ენისათვის ორი გაკვეთილი გამოუშვი. მუსიკისას ხომ ნურას იტყვი; რამდენი ხანია დიდ ოსმალურ დაღობანდზე არ დამიკრავს: სულ ქართული ენის ბრალია...

— კარგი შვილო, წადი გაკვეთილები ისწავლე და დანარჩენი ჩვენ ვიცით, ქართულს ნუ მოამზადებ...

— დედიჯან, მე და პეტროვმა „ტანგოს“ ცეკვა ვისწავლეთ. აი, ესე იწყობა...

— უი, გენაცვალოს დედა! რა კობტადა ცეკვამ, ჩემო ძვალის სინათლე!

— განცხადება უნდა შევიტანო დირექტორთან...

— ბარემ ეხლა დაჯექი და დასწერე, თორემ მერე გადაგავიწყდება.

— სადა მკალიან! აბა რა დროსია? შემდეგ როდისმე... „კრუეოკში“ დამიგვიანდება.

— არა უშავს რა, მოასწრობ წაგებას... ეხლავ დაჯექ და მერე ერთად წავიდეთ.

— ეხ, რა გაიწყობა, თორემ შენ ბურტყუნს ვინ აუთავა!..

ერთი საათის შემდეგ ბორისი გამოვიდა კაბინეთიდან და ხელში დაწერილი ქაღალდი ეჭირა.

„მათ აღმატებულებას მეორე გიმნაზიის დირექტორს ქართველ მშობელთა ჯგუფის განცხადება“. კითხულობდა ბორისი: „ჩვენ, როცა მივებარეთ გიმნაზიაში ბავშვები, ვხელმძღვანელობდით იმ მოსაზრებით, რომ ჩვენი ბავშვები აღიზრდებოდნენ რუსულად და შემდეგ ყოველ გამოსადეგ საგანს შეისწავლიდნენ. დღეს კი, როგორც თქვენი უწყებიდან სჩანს, რალაცა ყოველად უვარგისი და გამოუსადეგარი ქართული ენის გაკვეთილი შემოვიღიათ და იმის გაუმჯობესობაც კი მოგისურვებიათ. თქვენო აღმატებულებავ, რა ჩვენი ბრალია რომ ჩვენ ბუნებამ ქართველად გაგვაჩინა, რომ ჩვენ ქართველმა დედამ გვშობა, ჩვენი სურვილის წინააღმდეგ, როდესაც ჩვენ სულით და გულით ქართველები არა ვართ. სამართლიანობა თხოულობს რომ მშობელთა ცოდვების გულისთვის არ დაისაჯონ შვილები და რალაცა, უკაცრავლ პასუხია, ქართული ენით გამოუღაყოთ

თავები. ამიტომ გთხოვთ თქვენო აღმატებულებავ, მოწყალების თვალთ გადმოგვხედეთ და მოსპეთ ჩვენი შვილების დაუძინებელი მტერი, ზნეობრივად გამათახსირებელი და გონებრივად დამქვეითებელი ქართული ენის გაკვეთილი.

სტატისკი-სოვეტიკა ბორას გადაგვარობიქ.

— სხვებსაც მოვწერინებ ხელს და გაუგზავნი დირექტორს. ეხლა კი წავიდეთ?

და ეს ორი მგრძნობიერი მშობელი, გაბრწყინვალეობული სახით, აღფრთოვანებულნი იმ ამაცი აზრით, რომ მათ შეასრულეს დიდებული მისია შვილის აღზრდაში, მიეშურებოდნენ „კრუეოკისაკენ“?

თრითინა.

ვერონელი ქალი

ანატოლ ფრანსის

Puella autem moriens dixit: „Satanas, trado tibi corpus meum cum anima mea“. (Quadragesimale opus declamatum Parisiis in ecclesia S-ti Iohannis in Granvia per venerabilem patrem Sacrae scripturae interpretem eximium Ol. Mailardum. 1511.)

ეს ამბავი ნაპოვნია პატროსანი მამის აღონე დონის მიერ სანტა კროჩეს მონასტრის არქივში, ვერონას.

ელეტა ვერონელი ქალი თვალად და ტანად ისეთი შუენიერი იყო, რომ ნაკიასი ხაღხი, ასტორიისა და ზღაპრის მცოდნე, იმის დედას ხან ლატონას, ხან ლედას და ხან სემელეს ეძახდა. ამით უნდოდათ ენიშნათ, ვიანამც მისი შუენიერი ნაყოფი უფრო ვისიმე ზეკსი დუთის ჩასახუდი იქნებოდა, ვინემც ვისიმე მომაკვდავის კაცისა, როგორც იუფენ ქმარი და სოფარლები ხსენებულის ბანოვანისა. ხოლო ვინც უფრო ბრძენი იუფენ, მეტადრე მამა ბატისტა, — ხუმს წინ სანტა კროჩეს მონასტრის წინამძღვარად რომ ბძინდებოდა, — ისინი ჭკანებდნენ, რომ კვადენი ხორციელი სიტუერფე ეშმაკის მანქანისაგან უნდა წარმოდგარიყო, რადგანაც ეშმაკი არის ხელფანი, როგორც გულისხმობდა ხერო კესარი. როდუ-

საც სულთ-მებრძოლი ამბობდა: „რა ხელფანი ვკვდებიო!“

და შეუძლებელიც არის კაცს რაიმე ეშმაკი ქონდეს, ვიანამც დუთის მოსულე სატანა, დიანის ხელსაქმარში ხერხიანი, ხორცის საქმეშიაც დახელფანებულ იქნა. თითონ მე, ამ წუთისოფლის საქმეებს დიანამაც საკმაოდ მცოდნეს, ბევრი ზარი და კაცის ქანდაკა მინახავს ადამის ტომის მტრის ნაკეთი. საკვირველი ხელფანებისა იყო. დედაკაცის შვილებიც მინახავს, რომ ეშმაკის შექმნილი უოფილიუფენ. მაგრამ ამაზე უნდა ვსდუმდე, ბაკენი აღსარების საიდუმლობათ შეკრული მაქვს. ვიტყვი მხოლოდ, რომ ელეტას დაბადებაზე უცნაური მითქმა-მოთქმა იყო ქალაქში.

ის ქალი მე პირველად ვერონის მთედანზე ვნახე 1320 წლის წითელს ზარასკევს, როცა თოთხმეტი წლის შეუსრულებულიყო მას აქეთ სასეირნობისა და კვლესიებში შემხედრია, სადაც ქალები დაიარებთან ხოლმე. კაი ისტატის ნახატს სურათსა ჭკვანდა.

ოქროს ფერი ხუჭუჭი თმა ჭქონდა, თეთრი შუბლი, თვალები იმ ფერისა, რა ფერისაც არის თვალი ზატიოსანი, ბიერილად წოდებული, ლაწვნი ვარდის ფერისა, ცხვირი სწორი და წვრილი. ბაკენი, კუზიდოს შვილდსავით, დიმიდით კაცს უწედავდნენ გულსა; ნიკაშიც ბაკესავით მოცინარი ჭქონდა. როგორც იმის აშვიკის საამებლად სასურველი იქნებოდა, ტანი ისე ჭქონდა აკებული. ძუძუები, არც ძალან დიდრონი, ორის გავსილის და ნარნარის სიმრგვლით ზერანგში გამობორცოდა. ხუმის სამდუთო ხარისხის გამოისობით და იმიტომაც რომ ის ქალი თუ არ ჩადმულ-დახურული მე არ მინახავს, იმის ტანის სხვა ასეებს აღარ ავიწერთ, თუმცა მათი საუცხლობა ტანისამოსშიაც სჩანდა.

გეტყვით მხოლოდ, რომ როცა ელეტა წმინდა ზენონის კვლესიაში თავის ჩვეულებრივს ადგილზედ ლოცულობდა, ისე მუხლს ვერ მოიერიდა, ისე ვერ წამოდებოდა, ან სიწმინდის ნაწილთა ამაღლებასზე ისე პირქვე ვერ დაემხობოდა, რომ კაცებს მაშინვე გულში არ ადგზნებოდათ ფიცხელი სურვილი მისის ჩახუტვისა.

თხუთმეტის წლისა იქნებოდა ელეტა რომ ბატონს ანტონიო ტორლოტას მისთხოვდა. ეს იყო ვერონელი ადუოკატი, კაცი დიდად ნასწავლი, სახელ-განთქმული და მდიდარი, მაგრამ ხანში შესული და მეტად სქელი და უგვანო. ის რომ თავის ქალადებით სავსე ტუავის-ზარკავადებული გენახს, ვერ იტყოდნი იმ ორ ზარკში რომელი ერთი მიათრევს მეორესათ.

გული საცოდაობით გეწოდა, როცა მოგაკობებოდა რომ ქორწინების საიდუმლოს ძალით, რომელიც კაცთა დიდებისა და სუკურხო ცხანებისათვის არის დაწესებუ-

ბუღი, უშვენიერესი ქალი ვერონის გვერდით უნდა სწოლად ისეთს ბებერსა, შინწინდს და დავარდნად კაცს. და ბრძენთაც იმდენად არ გაჭვირვებით, რამდენადაც სწუენიათ, როცა შეიტყეს, რომ სანამ ბატონი ანტონიო ტორლოტა სამართლიანობის და უსამართლობის გამორჩევაში დამეს ათევებდა, მისი ხორჩი ცოლი ქალაქის საუკეთესო მოუშეებს ღოგინში იწვევდა. მაგრამ რასაც მაგაში ელექტა სიამეს ხედავდა, თავის თავისკან მოსდიოდა და არა იმათგან. ის საუვარლებს კი არა, თავის თავსა ჭეჭვარობდა. თავისი ტანის ტრფიალი იყო და თავისივე თავის სურვილი, გულისთქმა და ლაქუცი.

ამიტომ, მგონია, იმისი ხორციელი ცოდო მეტის მეტად მძიმე უნდა ეთფილიყო. რადგანაც, თუშტა ეს ცოდო გვაშორებს დმერთსა, მაგრამ უზუნაესი მსაჯული საქაო და საიქიო ცხოვრებაში მაინც ისეთის რისხვის თვალთ არ უყურებს ხორცთმყოფარეთ როგორც ძვირთა, გამტემათ, კაცის შეკვლელთა, და ბოროტთა, სიწმინდის მოვარტეთა; იმიტომ რომ ავხორცთა ბიწიერი სურვილი სხვისგან არის გამაწვეული და არა თვით მათგან და ცხადჭყოფს მათს გულში დამთომილს ჭეშმარიტს სიყვარულსა ღმრწეალებას, მხოლოდ შებღაღულს.

ელექტას მრუშობაში არაფერი ამისთანა არა სჩანდა. ამიკობაში იმას თავის მეტი არავინ უყვარდა, და ამიტომ უფრო დამორებელი იყო დმერთზე, ვინემც ეგოდენი სხვა ქალები, რომელთაც თავიანთ გულის ნდომას ვერ გაუძლეს. ხალა მათი გულის ნდომა სხვისგან იყო, ელექტასი კი თავისივე თავისგან. ამას იმისათვის მოგახსენებ, რომ ამბის შემდეგი უკეთ შეიგნოთ.

ოცის წლისა იყო ელექტა, რომ ავად გახდა და იგრძნო რომ სიკვდილმა უწია. მაშინ გულმდუღარედ მოიტორა თავისი ღამაზი ტანი, მოახლეებს ძვირფასის ტანისამოსით მოაკაზმინა, სარკეში ჩაიხედა და ორივე ხელი შეკრდას და თქობებზედ მოისვრა, რომ თავისივე სიტურფით უკანასკნელად დამტკბარიყო. და რადგანაც არ უნდოდა რომ მისი სათაყვანო ტანი ცივ მიწაში ჭიაღუის კერძად გამხდარიყო, სულთ-მებრძოლმა დიდის სარწმუნოებითა და სასტებით ამოიახრა და სთქვა:

— სატანა, საუვარელა სატანავ, წაიდუ ჩემი სული და ტანი. სატანა, ჩემო ტკბილო სატანავ, ისმინე ჩემი ვედრება: ჩემი ტანი ჩემს სულთან ერთად წაიდუ.

მიცვალებული წმ. ზენონეს ეკლესიაში მიასვენეს,

ჩვეულებისკეს ზირახდილი, და არც ერთს ხორციელს თავის დღეში არ ენახა ასეთი შევნიერა შვედარი. სანამ მღვდლები ანდერძს უკებდნენ, ისე იწვევდა უხილავის საუვარლის ხელში ეშხით მიხედილად. წირვის შემდეგ კუბო დაბეჭდეს და მიწას მიაბარეს სხვა საფლავებს შორის წმ. ზენონეს ეკლესიის გადავანში. მაგრამ მეორე დღეს ელექტას საფლავი ამოთხრილი ნახეს და კუბო გახსნილი და ცარიელი.

ალ. სარჯიშვილის ხათარგმნი.

უკანასკნელი ამბები

ორშაბათს, 24 თებერვალს, საღამოს 8 საათზე თავ.-აზნაურთა დეპუტატების საკრებულოში (ბელინსკის ქუჩა, № 2) მოხდებო საქართველოს საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოების წევრების ჩვეულებრივი საზოგადო კრება, რომელზედაც წაიკითხავენ რეფერატებს: დეკანოზი კ. კეკელიძე სალიტურგიკო მოღვაწეობა ანტონ I კათოლიკოსისა, ლ. მელიქსეტ-ბეგოვი — „სომეხთა მოქცევის“, ქართული თარგმანი მე-VI საუკუნეში და იუსტ. ირ. აბულაძე ვეფხვის-ტყალსანი. ჩვენს საგანძურებში არსებულ ხელნაწერების მიხედვით. ამასთანავე იქნება ახალი წევრების არჩევნებიც.

კრებას გარეშეებსაც შეუძლიანთ დაესწრონ.

ახალი წიგნები

გამოვიდა და იყიდება „საქართველოს ცხოვრება 1469—1800-მდე ბატონიშვილი ვახუშტისა. წიგნს დართული აქვს ოცდა-თორმეტი სურათი მეფეებისა და სხვა გამოჩენილ ძველ ქართველთა. ორიოდე სურათის გარდა ყველა პირველად იბეჭდება. მეორე წიგნი ქართველ მაჰმადიანთ შეეხება და ძვირფასი საჩუქარია იგი მათთვის: გამოცემა ეკუთნის ჩვენს დაუღალავს გამომცემელს და მოღვაწეს ზ. კიკინაძეს.

ორი საერო თქმულება. 3. მიროიანაშვილმა

15 10.

6/68

გამოსცა აბესალომ და ეთერის და როსტომის ლექსები. ამას წინადა კიდევ მანვე გამოსცა ამირანის ლექსები შ. ქიქოძის მიერ დასურათებული. მადლობის ღირსია ბ. მირიანაშვილი ამ სასარგებლო შრომისათვის; დრო არის შეგროვდეს და გამოიცეს ჩვენი ძდიდარი საერო თქმულებანი.

რედაქციას მოუვიდა ახალი თხზულება ბ. სიმონ ქვარიაშვილისა -- „შოთა რუსთაველი და მისი პოემა“. წიგნი სუფთად არის გამოცემული და ღირს მხოლოდ ექვსი შაური. მივაქცევთ მკითხველ საზოგადოების ყურადღებას, რადგანაც წიგნში სრულიად ახალი შეხედულებაა გამოთქმული შოთა რუსთაველისა და მის თხზულებაზე დაწერილებით განხილვას წიგნისას შემდეგ ნომერში შეუდგებით.

რედაქციისათვის

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ვისაც ჟურნალი არ მისდის უძორსილესად უთხოვთ დაუეონებლივ აცნობონ რედაქციას წომების მისაღებად.

რედაქტორ-გამომცემელი

რ. გაბაშვილი.

1894 წლიდან

1914 წლამდის

ს ა უ კ ე თ ე ს ო დ გ ი ნ ო დ ი თ გ ლ ე ბ ა დ გ ი ნ ო

საზოგადოება „კ ა ს ე თ ი“-სა

ტელეფონი:
№ 73 და 3-51.

თბილისი: ვოგოლის ქუჩა 63
და ერევნის მოედანი.

განყოფილებანი: ბაქოში, ასხაბადში, ტაშკენტში, მოსკოვში, ბათომში, რასტოვში და სხ.

ელექტრო-მბეჭდავი სტამბა ს. ლოსაბერიძისა, მოსკოვის ქუჩა 5.